

ОБЩЕСТВЕННОТО ДЕФИНИРАНЕ НА ПОНЯТИЕТО „РОДИТЕЛСКИ КАПАЦИТЕТ“, ОСНОВНИ КАЧЕСТВА И ПОВЕДЕНЧЕСКИ МОДЕЛИ, ОТЛИЧАВАЩИ РОДИТЕЛИТЕ С ВИСОК РОДИТЕЛСКИ КАПАЦИТЕТ

Пламена Керековска

Технически университет-Варна, Варна, България,

Кореспондиращ автор: plamenakerekovska@abv.bg

THE PUBLIC DEFINITION OF THE CONCEPT OF 'PARENTING CAPACITY', KEY QUALITIES, AND BEHAVIORAL MODELS DISTINGUISHING PARENTS WITH HIGH PARENTING CAPACITY

Plamena Kerekovska

Technical University of Varna, Varna, Bulgaria

Corresponding author: e-mail: plamenakerekovska@abv.bg

Abstract

The study was conducted through a survey with 1,172 respondents. The main objectives are to define the concept of "parenting capacity," to explore public perception of its features, and the factors influencing it.

The data show that high parenting capacity is associated with responsibility, respect, mental stability, attentiveness, and patience. Respondents emphasize the importance of parents meeting their children's needs and providing an appropriate nurturing environment where healthy relationships are formed. Parents with high capacity demonstrate understanding and support, set clear boundaries, and actively seek ways to improve.

The results highlight the significance of these qualities for the emotional well-being of children. They serve as evidence of the importance of developing parenting capacity as a key factor in building sustainable family structures.

Keywords: Parental capacity, Family dynamics, Responsibility, Qualities, Support

ВЪВЕДЕНИЕ

В социалната практика терминологията, свързана с родителския капацитет е много богата на дефиниции и допълващи понятия, но трудно се достига до единно определение на понятието, въз основа, на което да се създаде и приложи унифицирана методика за оценката на родителския капацитет.

Изследването, проведено по чрез анкетно проучване, достигнало по метода на отзовалите се до 1172 лица, цели Да се проучи начина, по който изследваните лица биха дефинирали понятието „родителски капацитет“ – извеждайки основните компоненти, проучи общественото мнение за характерните особености на високия родителски капацитет и на ниския родителски капацитет и факторите, които му влияят.

Понятията, свързани с родителски умения, качества и капацитет са обект на изследване в психологическите и социалните науки от десетилетия. В настоящия доклад са изведени част от резултатите от първо по рода си научно изследване, насочено към общественото определение за родителски капацитет и критериите, които следва да бъдат използвани за определяне на нивото на неговото развитие. Изследването е част от дисертационен труд, проведено чрез онлайн анкета с 1172 респонденти, достигнати по метода на „отзовалите се“.

Една от най-разпространените дефиниции за понятието „родителски капацитет“ е на американския социолог и изследовател в областта на социалната работа Кристофър Конли, който го определя като „способността да си родител по

"достатъчно добър" начин в дългосрочен план". Кристофър Конли разработва концепцията за родителския капацитет, която анализира факторите, влияещи на способността на родителите да осигурят безопасна и подкрепяща среда за децата си. Основните аспекти на неговата теория включват:

1. Социално-икономически фактори: Икономическите трудности намаляват родителския капацитет, свързан с осигуряване на необходимите ресурси.
2. Образование и информираност: Високото ниво на образование подобрява разбирането и подкрепата, която родителите могат да предоставят на децата си.
3. Психологическо състояние: Добро психично здраве е ключово за ефективно взаимодействие с децата.
4. Семейна динамика: Здравите отношения в семейството подобряват родителските умения.
5. Социална подкрепа: Подкрепата от социалната мрежа играе важна роля за подобряване на родителския капацитет. Теорията на Кристофър Конли за родителския капацитет е свързана с концепцията на Доналд Уиникът за "достатъчно добрия родител".

Теорията на британския психоаналитик и педиатър Доналд Уиникът за "достатъчно добрия родител" е важна концепция в психоанализата и психологията на детското развитие. Концепцията за "достатъчно добър родител" е по-ясно представена през 60-те години на XX век. Ето основните принципи на неговата теория:

1. Привързаност и основни нужди: Уиникът смята, че за нормалното развитие на детето е важно да бъдат удовлетворени основните му нужди – физически, емоционални и социални. "Достатъчно добрият родител" е този, който осъзнава и реагира на тези нужди, осигурявайки безопасна и подкрепяща среда.
2. Проблем на "перфектния родител": Уиникът критикува идеята за перфектното родителство. Той вярва, че тези вярвания могат да бъде вредни, тъй като поставят нереалистични очаквания и натиск както върху родителите, така и върху децата.

3. Ролята на "обектите на привързаност": Той популяризира понятието за transitional objects – предмети, които децата използват, за утеха и сигурност.

4. Игра и творчество: Игрането е не само форма на забавление, но и начин, по който децата изучават света и развиват творчество, емоции и социални умения. Достатъчно добрият родител насърчава играта и предоставя пространство за експериментиране.

5. Общуването и емоционалната наличност: Теорията акцентира на важността на емоционалното присъствие на родителя. Достатъчно добрият родител е този, който е емоционално наличен, реагира на чувствата на детето и създава среда на доверие.

6. Непостоянството: Родителят не може да бъде винаги наличен и присъстващ, но е важно да се проявява постоянство в любовта и насърчението, без да се очаква перфекционизъм.

Теорията на Уиникът има значителен принос към психологията на развитието и родителството, предоставяйки реалистично и достъпно разбиране за ролята на родителите в живота на децата. Докато Конли развива тези идеи, като подчертава важността на родителския капацитет и компетентност в контекста на семейната динамика.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Понятието "родителски капацитет" се отнася до комбинация от умения, способности и взаимодействия, които позволяват на родителите да отговорят на потребностите на своите деца. Разбирането на този термин е от съществено значение в контекста на социалните науки и психологията, тъй като той обхваща различни аспекти на родителството. В настоящото изследване анализираме отговорите на участниците по отношение на тяхното разбиране за понятието "родителски капацитет", като идентифицираме ключовите фактори, които формират родителската роля.

На въпроса „**Какво според Вас означава понятието родителски капацитет?**“ респондентите дават отговорите, посочени във фиг. 1 по-долу, а именно:

Адекватно отговаряне на потребностите на детето (766 души): Най-значимият аспект, който респондентите посочват, е способността на родителя да отговори адекватно на нуждите на детето. Неслучайно като основен момент за поведението на родителя с висок родителски капацитет, респондентите посочват, че той „търси начини да се усъвършенства като личност и родител“.

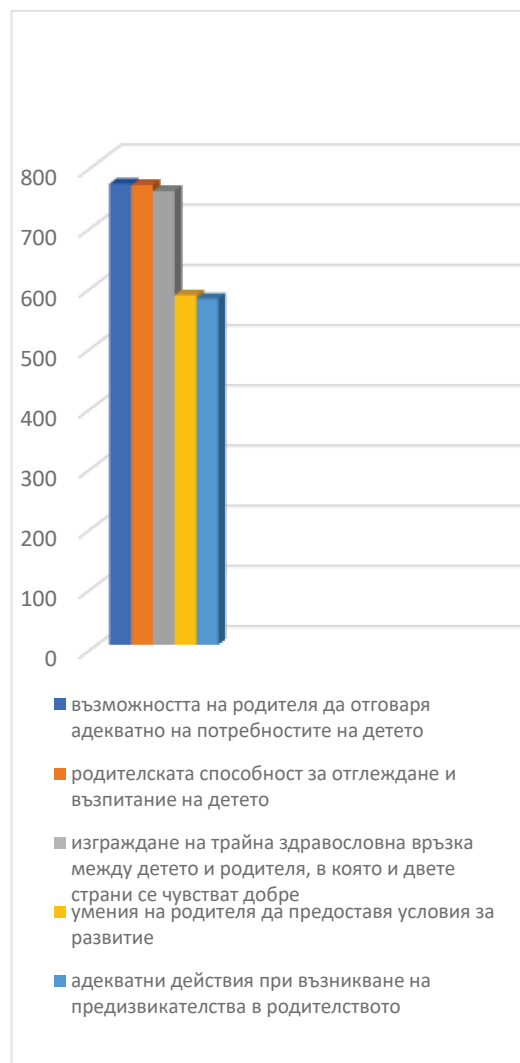
2. Способността за отглеждане и възпитание (764 души): Важно е родителите не само да задоволяват физическите потребности на децата, но и да им предоставят подходяща възпитателна среда. Тази динамика включва умения за дисциплина, насърчаване на образованието, развитие на социални умения. Този отговор е подкрепен и с посоченото на първо място качество за белег на родител с висок родителски капацитет, а именно „отговорен“, както и с „умението да поставя граници“, което също е поставено от респондентите като важно качество за успешните възпитателните модели.

3. Изграждане на здравословна връзка (754 души): Респондентите подчертават значението на трайните и здравословни взаимоотношения между детето и родителя. Процесът на създаване на емоционална връзка, в която и двете страни се чувстват ценени и разбрани, е ключов компонент на родителския капацитет. Този избор е свързан с последващите отговори за качествата и поведението на родителя с висок родителски капацитет – „прекарване на пълноценно време с детето“ и „уважителност към личността на детето“, както и посочване на важността родителят да бъде „разбиращ, подкрепящ, окуражаващ“.

4. Умения за предоставяне на подходящи условия за развитие (581 респонденти): Уменията на родителя да осигурява среда, благоприятна за растеж и развитие на детето, също са посочени като важна част от родителския капацитет. Това включва създаването на физически и емоционално безопасно пространство, както и осигуряването на подкрепа за индивидуалните интереси на детето. Този избор се затвърждава с поставяне на „грижовност“ в челните по-

зиции относно качествата на родителя с висок родителски капацитет, както и посочване на способността на родителя с висок родителски капацитет да „изслушва детето без да го съди“.

5. Адекватни действия при предизвикателств (575 души): Последният важен аспект, който респондентите идентифицират, е способността на родителите да реагират ефективно на предизвикателства, възникващи по време на родителството. Това включва умения за управление на конфликти, кризисно реагиране и адаптиране към променливите условия на семейния живот. По отношение на качествата и поведението на родителя, свързани с адекватността – „психическа стабилност“ „търпение“ и качеството на родителя да „поставя граници“.

фиг. 1 „Какво според Вас означава понятието родителски капацитет?“

Какви качества според Вас трябва да притежава родителят с висок родителски капацитет?

Основни качества на родителя с висок родителски капацитет

Съгласно събраните данни, изследваните лица посочват следните ключови качества, които родителят с висок родителски капацитет трябва да притежава:

1. Отговорност (893 човека): Най-високият процент от респондентите подчертават значението на отговорността като основополагаща черта на родителството. Отговорният родител осъзнава тежестта на своята роля и действа в интерес на детето, вземайки информирани решения, които засягат живота му. Отговорността включва както ежедневните задължения, така и дългосрочната ангажираност към детето.

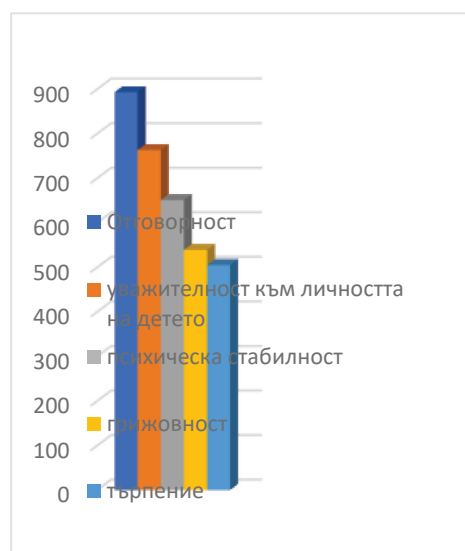
2. Уважителност към личността на детето (763 изследвани лица): Второто най-често посочвано качество е уважението към индивидуалността на детето. Уважаващият родител признава, че всяко дете е уникално и проявява готовност да приеме неговите мисли, чувства и желания. Тази нагласа изгражда доверие и позволява на детето да се развива в среда, която е основополагаща за неговото личностно израстване.

3. Психическа стабилност (651 души): Психическата стабилност е изключително важно качество, което родителят трябва да притежава. Неспособността за справяне с емоционалния стрес може да влияе негативно на семейната атмосфера и взаимоотношенията. Родителите с психическа стабилност могат по-ефективно да реагират на предизвикателствата, които родителството поставя, и да осигурят спокойна и сигурна среда за своите деца.

4. Грижовност (539 респонденти): Грижовността като качество на родителя също е от изключителна важност. Грижовните родители проявяват внимание и загриженост за физическото и емоционалното благополучие на децата си, предоставяйки им подкрепа и любов. Това

не само че подсилва връзката между родител и дете, но и насърчава развиването на емоционална интелигентност у детето.

5. Търпение (505 лица): Последното посочено качество е търпението. Родителите често трябва да се справят с неочаквани ситуации и предизвикателства, изискващи време и енергия. Търпеливият родител е в състояние да предостави необходимата подкрепа на детето, като му дава пространство да учи и расте, без да бъде налагана излишна натрупаност.

фиг. 2 Какви качества според Вас трябва да притежава родителят с висок родителски капацитет?

Какво е характерно за поведението на родителя с висок родителски капацитет?

Анализ на поведението на родителя с висок родителски капацитет

Настоящият анализ разглежда поведението на родителя с висок родителски капацитет, основавайки се на данни от проучване, в което участниците идентифицират характерни черти на такова поведение. Определените отговори осветяват ключови аспекти на родителството, които подпомагат развитието на децата и изграждането на здравословни семейни динамики.

1. Прекарва пълноценно време с детето (918 човека)

Най-високият процент респонденти подчертават, че родителите с висок родителски капацитет отделят време за качествени взаимодействия с децата си. Честото и ангажирано прекарване на време заедно е от съществено значение за изграждането на доверие и емоционална връзка. То позволява на децата да се чувстват ценени и обикнати, а също така създава основа за положителни спомени и опити, които влияят на тяхното психично и емоционално здраве.

2. Разбиращ, подкрепящ и окуражаващ (680 респонденти)

Следващият важен аспект е способността на родителя да бъде разбиращ, подкрепящ и окуражаващ. Този тип поведение е в основата на емоционалната интелигентност и поддържа позитивна среда за развитие. Родителите, които проявяват разбиране и подкрепа, създават безопасна среда, в която детето може да изразява своите чувства и мисли, без страх от осъждане. Окуражаването на децата да преследват мечтите си и да рискуват, допринася за тяхната самооценка и самоувереност.

3. Постава граници (650 изследвани лица)

Значителен брой от респондентите посочват, че родителите с висок капацитет поставят ясни граници. Това поведение е от ключово значение за развитието на самодисциплина и разбиране на социалните норми и правила. Поставянето на граници помага на децата да разберат последствията от своите действия и способности за тяхното безопасно и социално приемливо поведение. Родителите, които умело управляват границите, също така демонстрират ангажираност към благополучието на детето.

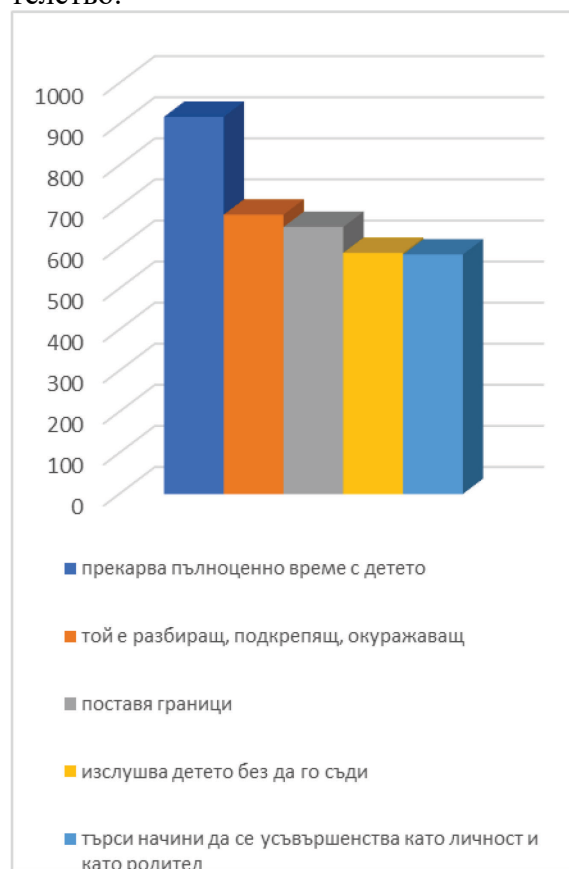
4. Изслушва детето без да го съди (587 души)

Изслушването на детето без осъждане (587 души) е друга характеристика на родителя с висок родителски капацитет. Тази черта подсказва за активно внимание и готовност за разбирателство, което е основополагащо за развитието на

здрава комуникация в семейството. Когато родителят предоставя безопасно пространство, в което детето може свободно да сподели своите притеснения и идеи, то развива увереността, необходима за справяне с бъдещите предизвикателства.

5. Търси начини да се усъвършенства като личност и като родител (583 лица)

Последният важен аспект е стремежът на родителя да се усъвършенства. Тази характеристика показва готовността за личностно развитие и адаптация в контекста на родителството. Родителите, които активно търсят нови знания и умения, демонстрират ангажимент не само към себе си, но и към своето дете. Това желание за усъвършенстване може да включва участие в курсове по родителство, четене на литература или търсене на професионална помощ, което в крайна сметка води до по-добро родителство.

фиг. 3 „Какво е характерно за поведението на родителя с висок родителски капацитет“

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Резултатите от изследването подчертават, че понятието "родителски капацитет" е многостранно и обхваща не само физическите и емоционалните аспекти на родителството, но и необходимостта от адаптивност към променящите се потребности на децата и умения за взаимодействие.

Качествата, които се изискват от родителите с висок родителски капацитет, подчертават важността на отговорността, уважението, психическата стабилност, грижовността и търпението в процеса на родителстване. Разбирането и укрепването на тези качества може да доведе до по-добро развитие на децата и здрави семейни взаимоотношения.

Анализът на данните показва, че родителите с висок родителски капацитет демонстрират специфични поведения, които не само подобряват взаимоотношенията с децата, но и подпомагат тях-

ното емоционално и социално развитие. Пълноценното прекарване на време с детето, подкрепящото и разбиращо отношение, поставянето на граници, активното изслушване и стремежът към личностно усъвършенстване са основните белези на родителя с висок родителски капацитет.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Conley, C. (2003). A review of parenting capacity assessment reports. Ontario Association of Children's Aid Societies (OACAS) Journal, 47(3)
- [2] Assessing parenting capacity in a child welfare context, April 2005 Children and Youth Services Review 27(4)
- [3] <https://bwbfamilylaw.com.au/what-is-parental-capacity/>
- [4] <https://psychoanalysis.org.uk/our-authors-and-theorists/donald-woods-winnicott>